

En rett venstre til Habermas

Thomas Hervard, 18.06.2004, No.4

I fem uker i vår åpnet Unge Kunstneres Samfunn (UKS) sine lokaler i Lakkegata for «Transaction», en omfattende serie av debatter, presentasjoner og foredrag om kunstrommets muligheter og begrensninger.

To svarte striper var malt langs veggene i det største gallerirommet, og skulle illustrere gjerdet på en boksering. Transaction kan oversettes med forhandling eller utveksling. Dette antyder en annen form for kritisk diskusjon enn den opplyste og dannede samtale som Jürgen Habermas ønsket seg da han skrev *Borgerlig offentlighet* i 1962. Ideelt sett skal «den gode samtale» som borgerskapet i Norge foretrekker å kalle det, føre til konsensus ved at det beste argumentet blir akseptert av alle. Mens en slik offentlighet er tenkt styrt av strenge konvensjoner for hva som er et godt argument, er kunstrommet kanskje mer åpent for forhandling mellom ulike måter å definere disse konvensjonene på. Målet er ikke nødvendigvis konsensus, men heller å vise frem spenninger og motsetninger i kunstrommet.

Hvordan kan kunsten bli viktig?

«Transaction» åpnet med en diskusjon med tittelen «Kunststoffentlighetens svake status». Hvordan kan vi gjøre kunst viktig for en bred og stor offentlighet? Kunstkritiker Marit Paasche ønsket seg et større handlingsrom for kunsten, og hevdet optimistisk at det er mulig å gå inn i en dialog med massemediene. I en medie verden med stadig større estetisering er det viktigere enn noen gang at kunstfeltet deltar som en motvekt med sine spesielle innsikter og erfaringer. Da får vi heller tåle «skit på vingan». Redaktør Ingvill Henmo fra *Billedkunst* var realisten denne kvelden og fortalte om det praktiske, men møysommelige arbeidet med å slippe til og utvikle nye stemmer i kunstverdenen. Hos redaktør Jan Ove Steihaug fra kunstkritikk.no kunne vi ane en smule bitterhet over at andre får så mye mer både av ressurser og oppmerksomhet. En holdning som ofte ikke er særlig produktiv, men Steihaug er kanskje flinkere til faktisk å skape det rommet for diskusjon som andre foretrekker å snakke om. *Klassekampens* redaktør Bjørgulv Braanen spilte rollen som populist, og ønsket seg mer hjerte og smerte i kunsten. Etter å ha ramset opp en rekke fiktive og virkelige utstillingstitler som for eksempel «Transaction. Kunstrommets mulig-heter og begrensninger», kunne Braanen med en viss rett hevde at kunstverdenen ofte kan bli håpløst navlebeskuende.

Smal, men viktig

Diskusjonen ble videreført i foredragsrekken «Hvordan etablere smale, men viktige kritiske diskurser?» Svenske Malin Stahl og danske Jesper Fabricius viste frem sine sympatiske magasinprosjekter. De fungerer nærmest som gallerier for ny og eksperimentell kunst. Både Stahl og Fabricius hadde startet sine prosjekter som alternative kunstrom. Matias Faldbakken derimot, representerte kunstinstitusjonen med *UKS-Forum* som er medlemsbladet til UKS. Med engelsk språk og lange akademiske artikler har Faldbakken nektet å spille på sjarmen. Resultatet kan virke brutalt. I UKS møtte Faldbakken enkelte av sine lesere ansikt til ansikt, og svarte tålmodig og høflig på frustrerte utfall mot et blad som noen mener er blitt uleselig.

Inne og ute

En diskusjon om kunstrommet blir fort en diskusjon om makt. I kunst-Norge er det ofte kort vei fra en posisjon utenfor kunstinstitusjonene til en posisjon godt innenfor. Andrea Kroksnes fra Museet for samtidskunst var invitert til debatten om «Institusjonsstrategier og institusjonskritikkens objekt». Hun kunne fortelle om sitt ubehag da det gikk opp for henne at hun var invitert som representant for en stor og konservativ organisasjon, og ikke på grunnlag av sin kritiske tenking rundt institusjonenes makt og struktur, som hun utviklet da hun skrev sin doktoravhandling. De fleste i kunstverdenen ser ikke ut til å ha slike kvaler. Diskusjonene dreide seg ofte om strategier for å øke makten og innflytelsen til de som jobber i kunstfeltet. Mange ønsket seg mer stat, mens noen foreslo forsiktig lefling med kapitalen, og diskusjonen beveget seg langs en tradisjonell høyre-venstre-akse. Makt er en god ting så lenge det er vi kulturarbeidere som forvalter privilegiene.

Et spark nedenfra

En kveld var satt av til temaet «Kunst og aktivisme». Tage Wester fra Adbusters kom med et mer maktkritisk innlegg. Han beskrev hva som kan skje når aktivister utenfor kunstrommet blir invitert inn i varmen av de store institusjonene. Det var både trist og fornøydlig da han forklarte begrepet «repressiv toleranse» med eksempler fra virkeligheten. Henie Onstad Kunstsenterers sjaskete reklameutstilling for Absolut Vodka ble stort sett forbigått i taushet i kunstverdenen, noe som ser ut til å ha overrasket utstillingens «kontroversielle» kuratorer. NRK og Henie Onstad forsøkte å trekke i gang en debatt, og Adbusters ble invitert. Da Wester og de andre aktivistene begynte å stille krav om seriøs diskusjon hvor de skulle få presentere sine synspunkter på en skikkelig måte, endte en mer og mer desperat journalist opp med å foreslå at de kunne møte opp i studio med svarte plastposer over hodet. Man aner hvem som har lobbet for en slik tv-debatt, der rammene for diskusjonen ofte avgjør utfallet. Rabiater og moraliserende antikapitalister i beste sendetid, ville bety verdifull reklame for både museet og sponsoren Absolut Vodka. Aktivister og andre utenforstående som inviteres inn i kunstrommet, ender ofte opp i rollen som klovn. I stedet mente Wester at et samarbeid mellom kunstinstitusjonen og aktivister fungerer best når kunstinstitusjonen våger å gi slipp på kontrollen, og går inn i en forhandling med åpne kort med en likeverdig partner.

Spillereglene

I fem uker skulle UKS' galleri være «et produksjonssted for diskusjon, refleksjon og intervensjon». Ønsket om å åpne for selvrefleksjon og et bredere spekter av aktiviteter finner vi igjen i flere europeiske kunstinstitusjoner. For eksempel har svenske

«Transaction. Kunstrommets muligheter og begrensninger»

Kurator: Trude Iversen
UKS

«Bokseringen» i UKS' galleri. På veggen vises en debatt fra 1965 hvor vandaliseringen av Kjartan Slettemarks vietnambilde ble diskutert. Foto: Børge Lund

Rooseum beskrevet seg selv som «part community centre, part laboratory and part academy, with less need for the established showroom function». Dette er noe helt annet enn den høymodernistiske hvite kuben, der veggene er en diskret bakgrunn for kunstobjektene, og hvor samtalen om kunsten er lavmælt og dannet. Gallerirommet ble fremstilt som nøytralt og adskilt fra samfunnet ellers, mens mesener og sponsorer kun var synlige i form av en diskret liten logo på baksiden av utstillingskatalogen. Evnen til å skille den estetiske opplevelsen fra spørsmålet om makt og penger, gav rett til borgerskap i det som Joshua Reynolds en gang kalte «the republic of taste». I *The Return of the Political* fra 1996 viser Chantal Mouffe at rommet der samtaler og forhandlingene skal foregå, slett ikke er nøytralt og universelt, slik Habermas forestilte seg. Mouffes teori om *en demokratisk antagonisme* innebærer at konsensus ikke nødvendigvis er formålet med en diskusjon, og at også makten til å definere hva det offentlige rommet skal inneholde og hvordan det skal struktureres, er noe som må diskuteres kontinuerlig. Så er spørsmålet om vi kunstnere virkelig er interessert i å forhandle om våre privilegier, og la andre slippe til i en åpen diskusjon om spillereglene i de rommene vi kontrollerer.